

เมื่อปี พ.ศ. 2493 เมอดิน ไอเอสเวอช ประชานเอน.บี.ซี. (National Broadcasting Co.) โลกกล่าวไว้ว่า "โลกจะได้เห็นจุดจบของวิทยุภายในสามปีข้างหน้า"¹ จนกระทั่งบัดนี้นับเป็นเวลาเกือบสามสิบปี ก็ยังไม่มีใครได้เห็นจุดจบของวิทยุ ตรงกันข้าม ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายนั้น วิทยุกระจายเสียงดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่ได้เปรียบอยู่หลายประการ ขอเปรียบเทียบสื่อที่สำคัญ 3 ประเภท โดย ปอล กราเกอร์ สก็² จะเห็นได้ว่าวิทยุสามารถเสนอข่าวไต่รวดเร็วกว่าหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ในการรับฟังวิทยุนี้ ผู้ฟังอาจทำธุรกิจอย่างอื่นไปด้วยก็ได้ เช่น แมบ้านทำอาหารพร้อม ๆ กับฟังวิทยุก็ได้ ฉะนั้นหนังสือพิมพ์ซึ่งต้องตั้งใจอ่านและโทรทัศน์ซึ่งต้องตั้งใจดูภาพฉาย

วิทยุเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลสูงมากในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลาย สามารถส่งสารไปยังมวลชนไต่รวดเร็ว³ สื่อมวลชนประเภทอื่นเช่นหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ต้องใช้เวลาและอาศัยการคมนาคม แต่วิทยุสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกเวลาและทุกสถานที่ แม้แต่ที่ซึ่งไม่มีไฟฟ้า

¹ Edgar E. Nillis, A Radio Director's Manual, Campus Publishers Michigan, 1961. P.2

² ปอล กราเกอร์ สก็, คู่มือการเสนอข่าววิทยุและโทรทัศน์ แปลถอดความจากต้นฉบับภาษาอังกฤษโดย เกษม ศิริสัมพันธ์ (พระนคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2518), หน้า 7 - 8

³ จุฑาทิพย์ บุญทรศนี, "ประชามติในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับรายการวิทยุเพื่อการศึกษาระชาชน. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517) หน้า 2

หรือทางไกลคมนาคม ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลกใช้วิทยุเป็นเครื่องมือสื่อสาร ในการทำสงครามจิตวิทยาและในการทำปฏิวัติ รัฐบาลทหาร เพราะวิทยุเข้าถึงคนได้ทุกประเภท ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างดีและผู้ที่ไม่อ่านหนังสือไม่ออก⁴

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาที่เผชิญหน้าและท้าทายนักการศึกษาอยู่ตลอดเวลา ก็คือ การที่จะแสวงหาดังทดแทน และแก้ไขความล้มเหลวของระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่ไม่ได้รับผลเท่าที่ควรจะได้ อาจกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น เป็นการกีดกันโอกาสอันเท่าเทียมกันทางการศึกษา และดูเหมือนว่าจัดไว้ให้เฉพาะคนเพียงบางกลุ่ม นักการศึกษาเริ่มรู้สึกว่าโรงเรียนมีใช้เครื่องมือที่เพียงพอสำหรับการศึกษาอย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นขบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต⁵ ไม่ว่าที่ไหน เมื่อไรหรือว่าควยวิธีการใด แม้จะพยายามขยายจำนวนรับนักเรียนในโรงเรียนให้มากขึ้น แต่โรงเรียนก็ยังถูกจำกัดด้วยปัจจัยทางด้านงบประมาณ ทำให้การขยายโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนนักเรียนเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะฉะนั้นแนวความคิดเรื่องการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงเท่ากับเป็นการสนองต่อเป้าหมายทางประชากรจำนวนหนึ่งเท่านั้น โดยยังมีได้คำนึงถึงจำนวนประชากรที่มีมากกว่าที่อยู่นอกขอบเขตโรงเรียน และไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาในโรงเรียน

⁴ จุฑาทิพย์ บุญยทรัพย์, "ประชาชาติในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับรายการวิทยุเพื่อการศึกษาระชาชน ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสัตหัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517) หน้า 2

⁵ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, "ข้อพิจารณาความแตกต่างของการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ" วารสารครุศาสตร์ฉบับพิเศษ: การศึกษารูปนัย, (ตุลาคม, 2518) 19

การคำนึงถึงเป้าหมายทางประชากร น่าจะเป็นสิ่งแรกของความคิดในการแสวงหา รูปแบบใหม่ของการศึกษาซึ่งมุ่งตอบสนองต่อประชากรส่วนใหญ่ที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียน ตามแนวความคิดเบื้องต้นแรกที่ว่า การศึกษาเป็นเรื่องของการเรียนรู้โดยไม่คำนึงถึงสถานที่ ไม่คำนึงถึงวิธีการ ไม่คำนึงถึงเวลาและวัย ดังนั้นจึงเห็นได้ชัดชัดเจนว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และวิธีการเรียนรู้อาจจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทต่อไปนี้⁶

1. การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย (INFORMAL EDUCATION) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง เป็นการศึกษาซึ่งให้ทัศนคติ ค่านิยม ทักษะ และ ความรู้ ทั้งนี้โดยอาศัยประสบการณ์จากชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ครอบครัวและ เพื่อนบ้าน งานและเล่น คลาตรานคา หองสมุดและสื่อมวลชน กระบวนการนี้ไม่มีกำหนดแบบ แผนหรือระบบ ถึงกระนั้นก็มีความสำคัญสำหรับการเรียนรู้ทั้งหมดของบุคคลแต่ละคน แม้บุคคล เหล่านั้นจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนมากน้อยเพียงใดก็ตาม

2. การศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ (FORMAL EDUCATION) หมายถึง ระบบการศึกษาซึ่งมีโครงสร้างเป็นลำดับขั้น มีระบบการแบ่งชั้นเรียนตามระยะเวลา เริ่ม ตั้งแต่ชั้นประถมถึงระดับมหาวิทยาลัย รวมทั้งการศึกษาวิชาการทั่วไป โครงการวิชาเฉพาะ ทาง ๆ สถาบันสำหรับฝึกงานอาชีพและวิชาเทคนิค

3. การศึกษานอกระบบ (NON-FORMAL EDUCATION) เป็นการ ศึกษาที่จัดไว้ นอกกรอบระบบโรงเรียนปกติทั่วไป อาจดำเนินงานแยกหรือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ของกิจกรรมใหญ่ ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์ที่จะสนองความต้องการและเป้าหมายในการเรียนรู้ ของผู้เรียน

ตัวประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การจัดการศึกษามาตามระบบโรงเรียนได้ผลไม่ เข้มตามความมุ่งหมายและไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้ก็คือ อัตราการเพิ่ม ของพลเมืองที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ในเขมร ลาว และสิงคโปร์ อัตราการเพิ่มของ

ประชากรมากกว่า 3 ล้าน นับตั้งแต่ปี 1960 เป็นต้นมา ส่วนประเทศอื่นอัตราการเพิ่มของประชากรมีดังนี้⁷

	1960-1968	1969-1971 (%)
อินโดนีเซีย	2.4	3.1
ฟิลิปปินส์	2.5	3.5
ไทย	3.1	3.3

เมื่อเป็นเช่นนี้ผลผลิตของประเทศที่ย่อมต่ำลงเป็นธรรมดาตามอัตราการเพิ่มของพลเมือง จริงอยู่แม้ว่าวิทยาการด้านอื่น ๆ จะเจริญขึ้นมาก อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งอาจช่วยให้ผลผลิตสูงขึ้นได้บ้าง รวมทั้งการคุมกำเนิดทำให้อัตราการเกิดของพลเมืองลดลงบ้างก็ตาม แต่ถึงเวลานี้ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวให้หมดไปได้อย่างสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้จากตัวเลขตามตารางต่อไปนี้ ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าอัตราการเกิดของประเทศลดต่ำลงตามลำดับ โดยคิดเป็นรายเฉลี่ยต่อครอบครัวของประเทศต่าง ๆ ในกลุ่ม SEAMEO ในช่วงเวลา 10 ปี จะเห็นได้ว่า บางประเทศตกต่ำลงอย่างน่าสังเกตุ จึงเป็นที่ยืนยันได้ว่าแม้เทคโนโลยีจะไดถูกพัฒนาไปมากมายเพียงใด ก็ยังไม่อาจต่อสู้กับอัตราการเกิดของพลเมืองที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ นาทีได้เลย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7

SEAMEO, A Study of Non Formal Education in SEAMEO Region

1973 - 1974, Preliminary Report SEAMES, Bangkok.p.11

ตารางที่ 1 ผลผลิตทางเกษตรกรรมของประเทศในกลุ่ม SEAMEO 1960 - 1970
(ผลผลิตต่อครอบครัว)⁸

ประเทศ	ผลผลิตปี 1960	ผลผลิตปี 1970
อินโดนีเซีย	53.9	47.7
เขมร	57.1	38.3
มาเลเซีย	40.6	30.6
ฟิลิปปินส์	31.4	35.8
สิงคโปร์	6.1	2.8
ไทย	37.4	27.4
เวียดนาม	34.2	33.0

เมื่อพิจารณาตัวเลขจากตารางนี้ร่วมกับตัวเลขแสดงอัตราการเพิ่มของประชากร ก็จะได้เห็นว่า แปรผันเป็นสัดส่วนโดยตรงต่อกัน โดยเฉพาะประเทศไทยช่วงเวลา 10 ปี ผลผลิตลดลงถึง 27 % เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จำเป็นต้องหาทางที่จะช่วยให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตของตนให้ได้ เราขอสรุปว่าความรู้และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีจะช่วยเกษตรกรได้มาก แต่ทำอย่างไรความรู้ทางด้านเทคโนโลยีเหล่านี้จึงจะไปถึงเกษตรกรได้ วิธีการที่น่าจะได้ผลคือการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเรียนในโรงเรียน การจัดการเผยแพร่ความรู้ทางเทคโนโลยีไปสู่ประชาชนอาจจะใช้สื่อมวลชนเช่นหนังสือพิมพ์ เอกสาร แต่ปัญหาที่ต้องเผชิญหน้าอีกประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญคือ การที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้หนังสือ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก โปรดพิจารณาตารางต่อไป

ตารางที่ 2 อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากร ของประเทศในกลุ่ม SEAMEO
1960 - 1970⁹

ประเทศ	ปี ค.ศ.	อัตราการอ่านออก ร้อยละ	ปี ค.ศ.	อัตราการอ่านออก ร้อยละ
อินโดนีเซีย	1961	39.0	1971	59.6
เขมร	1958	31.8	1970	60.0
ลาว	1960	25.0	1968/9	30-35
มาเลเซีย				
ซาบะห์	1951	17.1	1972	42.7
ซาราวัก	1947	17.6	1972	34.5
มาเลเซียตะวันตก	1957	47.0	1970	60.8
ฟิลิปปินส์	1960	72.0	1970	83.4
สิงคโปร์	1957	52.3	1970	77.2
ไทย	1960	67.7	1970	82.3
เวียดนาม			1972	60.0

จะเห็นได้ว่าแม้อัตราการอ่านออกเขียนได้จะเพิ่มสูงขึ้นทุกปี แต่ก็นับว่ายังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่อ่านหนังสือไม่ออก ดังนั้นการเผยแพร่ความรู้ทางเทคโนโลยีโดยการใช้อุปกรณ์จึงน่าจะมีอุปสรรค และถ้าจะมีใครสักคนถามว่าทำไมไม่จัดให้ประชาชนได้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนให้เรียนถึงขั้นสูง ๆ ทุกคน อุปสรรคอันนี้จะไต่หมดไป แต่ตามสภาพความเป็นจริงแล้วอัตราของประชากรที่อยู่ในโรงเรียนเปรียบเทียบกับประชากรทั่วประเทศแล้ว นับว่ามีจำนวนแตกต่างกันอย่างน่าตกใจ

⁹ SEAMEO, Ibid. P.39

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการกระจายของประชากรกับอัตราเฉลี่ยของนักเรียนในโรงเรียน¹⁰

ประเทศ	การกระจายของประชากร			อัตราเฉลี่ยจำนวนนักเรียน		
	ค.ศ.	ชนบท	ในเมือง	ค.ศ.	ชนบท	ในเมือง
อินโดนีเซีย	1961	85	15	1967	2	7
ฟิลิปปินส์	1960	70	30	1960	4	9
สิงคโปร์	1959	37	63	1966	4	6.5
ไทย	1960	90	10	1969	2	4.5

ตัวเลขนี้แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่อยู่นอกโรงเรียน แต่ตัวเลขนี้อาจจะไม่ชัดเจนพอ ถ้าเราลองหันมาพิจารณาจำนวนนักเรียนระดับต้นกับระดับสูงดูบ้างก็จะเห็นผลการเปรียบเทียบชัดเจนขึ้น

จำนวนร้อยละของนักเรียนในโรงเรียนจำแนกตามเพศและอายุ¹¹

ประเทศ	ค.ศ.	อายุ 6 - 12 ปี			อายุ 13 - 18 ปี		
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
อินโดนีเซีย	1971	65.5	55.8	60.7	35.6	26.0	30.8
เขมร	1972	64.5	35.4	50.1	26.0	7.8	17.0
ลาว	1972	58.1	35.1	46.8	5.8	2.0	4.0
ฟิลิปปินส์	1970	100.0	100.0	100.0	50.1	48.5	49.3
สิงคโปร์	1972	98.3	95.5	96.9	55.9	53.9	55.0
ไทย	1972			75.7			18.9
เวียดนาม	1972	97.4	76.4	87.0	27.2	21.3	24.3

¹⁰ SEAMEO, Ibid. P.42

¹¹ SEAMEO, Ibid. P.45

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละของนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนในระดับต่าง ๆ ทั้งสองเพศ¹²

ประเทศ	ปีที่เริ่มเข้าเรียน	ระดับ						
		1	2	3	4	5	6	7
เขมร	1963	0	33	41	55	65	69	-
ลาว	1964	0	54	63	74	80	80	-
ฟิลิปปินส์	1962	0	16	21	29	38	44	-
สิงคโปร์	1965	0	-3	-2	-1	2	26	-
ไทย	1962	0	26	30	39	84	85	87
เวียดนาม	1964	0	23	33	44	51	-	-

จากตัวเลขนี้จะมองเห็นได้อย่างชัดเจน ถึงจำนวนนักเรียนที่ลดลงจากระดับต่าง ๆ (เมื่อเรียนระดับสูงขึ้นไป) จำนวนนักเรียนที่ออกไปจากโรงเรียนในแต่ละช่วงนั้น ไปอยู่ที่ไหน การศึกษาที่เขาได้รับอยู่ในโรงเรียนเพียง 3-4 ปีหรือ 7 ปี เพียงพอที่จะประกอบอาชีพแล้วหรือ

ลองหันมาพิจารณาให้แคบเข้า เฉพาะตัวเลขแสดงจำนวนนักเรียนกับประชากรในวัยเรียน (แต่ไม่ได้เรียน) และ จำนวนร้อยละของนักเรียนจำแนกตามชั้นและเพศ¹³

เฉพาะในประเทศไทย

¹² SEAMEO, Ibid.p.52

¹³ สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, ครอบครัวสัมพันธ์ (พ.ร.บ. 2518)

ตารางที่ 5 จำนวนร้อยละของนักเรียนจำแนกตามชั้นและเพศ (เฉพาะในประเทศไทย)¹⁴

ระดับการศึกษา	ช่วงอายุ	จำนวนนักเรียน	ประชากร ในวัยเรียน	นักเรียนต่อ คนในวัยเรียน	ร้อยละของ นักเรียนทั้งหมด
อนุบาลและเด็กเล็ก	4-6	162,909	3,695,040	4.41	2.16
ประถมต้น	7-10	5,132,635	4,359,640	117.73	69.90
ประถมปลาย	11-13	1,247,768	2,903,032	42.98	16.51
มศ.ต้นและเทียบเท่า	14-16	677,469	2,604,877	25.65	8.96
มศ.ปลาย "	17-19	238,675	2,424,949	9.84	3.16
อุดมศึกษา "	19-24	99,219	4,425,868	2.24	1.31

จะเห็นได้ว่าประชากรในวัยเรียนจากอนุบาลจนถึงอุดมศึกษา อายุ 4-24 ปีนั้น มีจำนวนหนึ่งแต่ที่ไ้เข้าเรียนจริง ๆ นั้นมีน้อยมาก เด็กในระดับประถมนั้นมีมากกว่าจำนวนเต็ม เพราะมีเด็กอายุน้อยกว่า 7 ขวบมาเรียนด้วย แต่เมื่อถึงประถมปลายจะเหลือไม่ถึงครึ่ง (ซึ่งความจริงแล้วมีเด็กตกสำรวจอีกมากที่ไม่ได้เรียน) แม้รัฐบาลจะได้ขยายการศึกษาภาคบังคับจากประถม 4 มาเป็นประถม 7 ในปี พ.ศ. 2503 และวางเป้าหมายเอาไว้ว่าจะทำให้สำเร็จใน พ.ศ. 2533 มัคนี้มันเป็นเวลาถึง 15 ปีแล้วแต่ก็ยังไม่มีโรงเรียนเพียงพอ ดังนั้นเมื่อถึง มศ.ต้นที่ไ้เข้าเรียนจึงมีเพียง 1 ใน 4 ของจำนวนที่ควรจะได้เข้าเรียน และเมื่อถึงมศ.ปลายจำนวนที่ไ้เข้าเรียนมีเพียง 1 ใน 10 ยิ่งระดับอุดมศึกษามีโอกาสได้เรียนเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น

จากตัวเลขนี้พอจะมองเห็นผลเสียของระบบการศึกษาในปัจจุบันว่า เป็นระบบที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อคนส่วนน้อย เพราะเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมี

¹⁴ สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, การปฏิรูปการศึกษา รายงานของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา (พฤษภาคม 2518) หน้า 37

รายได้โดยอยู่ในระดับพอที่จะยังชีพได้เท่านั้น ไม่สามารถส่งบุตรหลานให้เรียนสูงได้ แต่การศึกษา
 มุ่งส่งเสริมให้คนเข้ามาหาวิทยาลัย และระบบการศึกษาปัจจุบันเป็นระบบที่ไม่มีประสิทธิภาพ อังจะ
 เห็นได้จากอัตราการออกกลางคัน ความสูญเปล่าทางการศึกษาจึงคงสูงอยู่ สภาพแวดล้อมทาง
 เศรษฐกิจมีส่วนทำให้การศึกษาเป็นการแข่งขันเพื่อความก้าวหน้าส่วนตัว มิใช่เพื่อการร่วมมือ
 รวมใจอันจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ในระบบการแข่งขันเช่นนี้ ผู้มีโอกาสดีในการศึกษาเป็น
 ผู้ได้เปรียบ และในสังคมไทยโอกาสทางการศึกษามีพร้อมอยู่ในเมืองและสำหรับผู้ที่ฐานะสูง
 ในทางเศรษฐกิจ ทำให้เห็นชัดถึงความไม่เสมอภาคในการศึกษา การจัดการศึกษาจึงควร
 ส่งเสริมให้คนมีความรับผิดชอบตนเองและส่วนรวมมากขึ้น และควรให้ความสำคัญอย่างสูง
 ต่อการลดความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาคด้วย

ความเป็นจริงอีกอันหนึ่งก็คือ แมวาร์จะไคขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 4 เป็น 7
 ปีแล้วก็ตาม ในปัจจุบันก็ยังปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ได้ใช้เวลาศึกษาอยู่ใน
 โรงเรียนประมาณ 4 ปี ในระดับประถมศึกษา หลัง 4 ปีแล้ว ชีวิตนอกระบบโรงเรียนซึ่ง
 จำเป็นต่อการดำรงชีพจะเข้ามาแทนที่ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ แต่ต้องทำมา
 หากินเลี้ยงครอบครัว ผู้ที่เรียน จบ ป.4 ส่วนมากไม่มีทักษะและความรู้พอที่จะประกอบอาชีพ
 ที่ใช้ฝีมือได้ เมื่อทำงานในโรงงานก็ทำงานเป็นคณงานไร้ฝีมือ นอกจากนี้ยังมีผู้จบการศึกษา
 ภาคบังคับเป็นจำนวนไม่น้อยที่ล้มหนังสือ

เนื่องจากในปัจจุบัน สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จำนวน
 ประชากรมีมากขึ้น ที่ดินทำมาหากินก็น้อยลง เกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศก็ยังคง
 ทำงานควยวิถีการแบบเดิมตามที่บรรพบุรุษเคยทำมา รายได้จากผลผลิตทางเกษตรของครอบครัว
 มักไม่พอเพียงที่จะเลี้ยงสมาชิกทั้งครอบครัวได้ การที่จะผลิตให้ได้จำนวนเท่าที่เคยได้นั้นจึงไม่
 เป็นการเพียงพออีกต่อไป เกษตรกรจำเป็นต้องเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้นอีกมาก หากวิธีใช้ประโยชน์
 จากที่ดินให้ได้ตลอดปี รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและสามารถนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้
 ในงานอาชีพของตน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้พอที่จะแก้ปัญหาได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหา
 ใจร้าย สุขภาพอนามัย ขาดความเข้าใจในการดำรงชีวิตในระบบประชาธิปไตย ใช้เวลาว่าง

ไปในทางที่เป็นอบายมุข ปัญหาเหล่านี้ถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมเป็นอย่างดี ดังนั้นการให้ประชาชนได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนเฉพาะเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง จึงไม่สมบูรณ ในสังคมเกษตรกรรมแบบประเทศไทยนี้ การให้ประชาชนพบความหวังในแผ่นดินที่เขาอยู่เป็นสิ่งจำเป็น การศึกษานอกโรงเรียนจึงเป็นองค์ประกอบอันหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนคนพบความหวังขึ้นมาได้

ในประเทศไทยได้มีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนมาเป็นเวลานานพอสมควร โดยหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชน แทนนโยบายและวิธีการยังมีได้ทำให้ประสานสอดคล้องกัน ประการสำคัญก็คือ การลงทุนเพื่อการศึกษาออกโรงเรียนยังน้อยอยู่ ไม่ได้สัดส่วนกับการลงทุนเพื่อการศึกษาประเภทอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่ประชาชนส่วนใหญ่อยู่นอกระบบโรงเรียน เช่น ผู้ที่เรียนจบการศึกษาภาคบังคับไปแล้วและไปประกอบอาชีพทางการเกษตร อาชีพรับจ้าง หรืออาชีพอื่น ๆ ผู้เรียนไม่จบภาคบังคับ ผู้ไม่รหนังสือ และบุคคลทั่วไป เนื่องจากการศึกษาเป็นความจำเป็นตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียนจึงต้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน และสนับสนุนซึ่งกันและกันและจะต้องเป็นการศึกษาสำหรับประชาชน แต่ประชาชนของประเทศประมาณร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทางการเกษตรและอาศัยอยู่ในชนบท ชาวชนบทจึงเป็นกลุ่มที่น่าจะได้รับความเอาใจใส่เป็นอันดับแรก เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงอาชีพทางการเกษตรและสภาพชีวิตในชนบท โดยมุ่งการเพิ่มผลผลิต การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การใช้ทรัพยากรอย่างถูกวิธี

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้นรัฐจะต้องร่วมมือกับ เอกชนและองค์การต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นที่ยอมรับกันว่าสื่อมวลชนอันได้แก่วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ มีส่วนสำคัญในการให้การศึกษาแก่ประชาชน เนื่องจากสื่อมวลชนไปถึงประชาชนส่วนใหญ่ได้แม้ว่าจะอยู่ในท้องถิ่นกันดารก็ตาม แต่เท่าที่เป็นมายังไม่มีการใช้ประโยชน์ของสื่อมวลชนเพื่อศึกษามากนัก รายการวิทยุ โทรทัศน์ เพื่อการศึกษาสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ จัดในลักษณะที่น่าเบื่อหน่ายและไม่สามารถแข่งขันกับรายการที่จัดเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าได้

ถ้าเราลองมาพิจารณากันอย่างจริงจัง สื่อมวลชนประเภทวิทยุน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษามากที่สุด เพราะเข้าถึงประชาชนได้ง่ายและจำนวนเครื่องรับวิทยุก็มีจำนวนมากพอ จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเกี่ยวกับจำนวนเครื่องรับวิทยุทั่วประเทศ ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 6 จำนวนและอัตราส่วนร้อยละของครัวเรือนที่มีเครื่องรับวิทยุ และจำนวนเครื่องรับวิทยุ พ.ศ. 2517 จำแนกเป็นรายภาค¹⁵

ภาค	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	จำนวนครัวเรือนที่มีวิทยุ		จำนวนเครื่องรับวิทยุ
		จำนวน	ร้อยละ	
ทั่วประเทศ	6,688,501	4,743,669	70.9	5,111,235
ภาคเหนือ	1,536,250	1,138,524	74.1	1,221,412
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,236,370	1,399,372	62.6	1,449,028
ภาคกลาง	2,044,743	1,668,166	81.6	1,890,668
กรุงเทพฯ	568,972	468,430	82.4	579,464
จังหวัดอื่น	1,475,972	1,199,736	81.7	1,311,204
ภาคใต้	871,138	537,607	61.7	550,127

¹⁵สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, รายงานผลเบื้องต้นการสำรวจวิทยุและโทรทัศน์ทั่วประเทศ พ.ศ. 2517, (พระนคร 2518) หน้า 15

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติจะเห็นได้ว่า ในปีพ.ศ.2517 จำนวน
 ครัวเรือนที่มีเครื่องรับวิทยุทั่วราชอาณาจักรมีประมาณ 4,743,669 ครัวเรือน หรือประมาณ
 ร้อยละ 70.9 ของครัวเรือนทั้งหมด จากจำนวนนี้เป็นครัวเรือนที่มีเครื่องรับวิทยุในภาคเหนือ
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพฯ) กรุงเทพฯ และภาคใต้ คิดเป็น
 ร้อยละ 24.0, 29.5, 25.3, 9.9 และ 11.3 ตามลำดับ ครัวเรือนทั้งหมดนี้อยู่ในเขต
 เทศบาลร้อยละ 14.1 หรือประมาณ 668,074 ครัวเรือน และอยู่นอกเขตเทศบาลคิดเป็น
 ร้อยละ 85.9 หรือประมาณ 4,075,595 ครัวเรือน¹⁶

ทั่วราชอาณาจักรมีเครื่องรับวิทยุประมาณ 5,111,235 เครื่อง อยู่ในเขตเทศบาล
 คิดเป็นร้อยละ 15.5 หรือประมาณ 793,133 เครื่อง นอกเขตเทศบาลร้อยละ 84.5
 หรือประมาณ 4,318,102 เครื่อง จากปี พ.ศ.2511-2512 ถึง พ.ศ.2517 จำนวนเครื่อง
 วิทยุทั่วราชอาณาจักรเพิ่มขึ้นจาก 2,554,503 เครื่อง เป็น 5,111,235 เครื่อง ซึ่ง
 การเพิ่มคิดเป็นร้อยละ 100.1 หรือประมาณ 1 เท่าของปี พ.ศ.2511-2512¹⁷

ดังนั้นควรมีหลักการที่จะให้วิทยุมีบทบาทเพิ่มขึ้น ในการช่วยให้การศึกษาและเผยแพร่
 ความรู้อย่างกว้างขวาง รัฐจะต้องสร้างมาตรการและวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้วิทยุติดตาม
 ประสงค์ได้โดยไม่กระทบกระเทือนประชาชนจนเกินไป วิทยุอาจใช้เป็นเครื่องมือให้การศึกษา
 นอกโรงเรียน คือช่วยให้คนมีความรู้ด้านต่าง ๆ กว้างขึ้น ช่วยให้คนที่อยู่ในเขตที่ไม่ใช่
 ภาษาไทยในชีวิตประจำวันไม่ลืมภาษาไทย วิทยุนี้รัฐเป็นเจ้าของทั้งหมดโดยพฤตินัย การบริการ
 ประเภทนี้มีลักษณะการบริโภคร่วมกัน เป็นสินค้าสาธารณะ ซึ่งรัฐบาลสามารถทำการผลิตได้
 อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเอกชน เพราะรัฐบาลสามารถหารายได้มาจุนเจือรายจ่ายในการ
 ผลิตบริการประเภทนี้โดยการเก็บภาษี เมื่อการผลิตบริการกระจายเสียงตกเป็นหน้าที่ของรัฐ

¹⁶ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี้ , เล่มเดียวกัน หน้า 13

¹⁷ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

รัฐก็ย่อมมีช่วงโอกาสในการจัดสรรบริการกระจายเสียง เพื่อจูงจูงหมายทางการศึกษา แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ ประการแรก รัฐจะต้องมีกำลังความสามารถ มีทักษะ และปัญญาในการจัดสรรบริการกระจายเสียงเพื่อการศึกษา แต่เท่าที่ปรากฏในปัจจุบัน รายการวิทยุในเมืองไทยไม่เกื้อหนุนจูงจูงหมายทางการศึกษา อาจเป็นเพราะว่ารัฐขาดกำลังความสามารถ ปัญญาและทักษะในการผลิตรายการเพื่อการศึกษา แต่เรื่องนี้แก้ไขได้ โดยรัฐสามารถผลิตคนที่มีความสามารถในการนี้ขึ้นได้ ประการที่สอง รัฐจะต้องมีเจตจำนงอันแน่วแน่ที่จะใช้สื่อมวลชนประเภทนี้เพื่อการศึกษา แต่อย่างไรก็ตามจากเหตุผลแวดล้อมหลายประการแสดงให้เห็นว่า รัฐมิได้มีเจตจำนงในการใช้วิทยุเพื่อศึกษานอกโรงเรียน แม้โดยพฤตินัยรัฐจะเป็นเจ้าของสถานีวิทยุทั้งหมด แต่รายการส่วนใหญ่ผลิตโดยเอกชน โดยการที่รัฐขายชั่วโมงการกระจายเสียงให้แก่เอกชน เอกชนก็หารายได้จากการโฆษณาหรือขายรายการให้แก่บริษัทธุรกิจหรือเอกชนอื่น ๆ อีกทอดหนึ่ง

ดังนั้น รัฐบาลควรจะมีนโยบายให้การศึกษาค้นคว้าโดยผ่านสื่อมวลชน วิทยุในเมืองไทยควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา และสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่ดีมากขึ้น รัฐจะต้องมีเจตจำนงที่บริสุทธิ์ในการนี้ เป็นเบื้องต้น และส่งเสริมให้ผลิตคนที่มีปัญญาและทักษะในการผลิตรายการที่มีคุณภาพ สิ่งที่ต้องทำทันทีคือ เสนอข่าวสารที่ตรงต่อเหตุการณ์และมีคุณภาพ กำหนดอัตราส่วนระหว่างรายการประเภทต่าง ๆ เช่น รายการให้ความรู้ กับรายการบันเทิงทั้งหมด วางกฎเกณฑ์ให้สถานีวิทยุมีรายการเพื่อการศึกษา โดยกำหนดช่วงเวลาไว้ทุก ๆ ระยะเวลาอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะสถานีใหญ่และสำคัญของทุกภาค ให้สถานีวิทยุจัดรายการเพื่อการศึกษาในช่วงเวลาที่คาดว่าจะมีคนรับฟังมากที่สุด เงินอุดหนุนของรัฐควรพิจารณาให้เฉพาะแต่สถานีวิทยุเพื่อการศึกษาเท่านั้น เพราะกรณีเช่นนี้ประโยชน์ที่ผู้ใดรับมิได้ตกแก่ผู้ฟังเท่านั้น หากทว่าส่งผลถึงสังคมทั่วไปอีกด้วย

สถานีวิทยุควรร่วมมือกับรัฐบาลทั้งในฐานะเป็นตัวกลาง นำข้อมูลที่ทันสมัยเหตุการณ์ไปสู่ประชาชนและเป็นผู้ให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชนด้วย รัฐควรดำเนินมาตรการเพื่อให้วิทยุมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวาง รัฐควรส่งเสริมให้มี

การผลิตรายการวิทยุที่มีคุณภาพ สถานีวิทยุทั่วประเทศจะต้องเน้นรายการที่เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพของประชาชน เช่นการวางแผนครอบครัว การเลี้ยงดูทารก การรักษาสุขภาพ วิธีการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดตามอัตราภาพ ความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เป็นต้น การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงประเภทนี้ ควรผสมผสานแทรกซึมอยู่ในรายการปรกติมากกว่าจะแยกผลิตรายการเป็นเอกเทศ ทั้งนี้เพื่อหวังผลให้ประชาชนได้รับสาระทางการศึกษาอันพึงประสงค์ จากการรับฟังอยู่เป็นปรกติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (๑๙๕๖๓)

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาถึงปริมาณของรายการวิทยุกระจายเสียง ที่สถานีวิทยุกระจายเสียงในภาคเหนือทำการส่งออกอากาศ
2. เพื่อศึกษาถึงความต้องการ ความสนใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงของประชาชนในภาคเหนือ
3. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงของประชาชน กับรายการวิทยุกระจายเสียงที่สถานีวิทยุส่งออกอากาศในภาคเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

002780

ขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. สถานีวิทยุที่ผู้วิจัยทำการสำรวจและวิเคราะห์รายการวิทยุกระจายเสียงนั้น จำกัดขอบเขตเฉพาะสถานีวิทยุที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือเท่านั้น
2. รายการวิทยุกระจายเสียงที่ผู้วิจัยทำการสำรวจและวิเคราะห์นั้น เป็นรายการเฉพาะที่ออกอากาศในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2518 เท่านั้น

3. ตัวอย่างประชากรนั้นได้แก่ประชาชนที่อยู่ในภาคเหนือซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตเทศบาล มีอายุระหว่าง 15-60 ปี ใ้รับการศึกษานอกระบบไม่สูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 และเป็นผู้นอกระบบที่ไม่อยู่ในระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนขณะทำการสำรวจ

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ผู้วิจัยคาดว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่จะใช้วิทยุเป็นสื่อในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้กับประชาชน และการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงข้อมูลและเท็จจริง คือ

1. ทราบถึงความต้องการ ความสนใจและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการรับฟังและการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงในภาคเหนือ
2. ทราบขอเท็จจริงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณของรายการวิทยุกระจายเสียงกับปริมาณความต้องการของประชาชนในภาคเหนือ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สถานีวิทยุ หมายถึง สถานีวิทยุที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือ และทำการส่งออกอากาศรายการวิทยุกระจายเสียงอยู่ในขณะทำการสำรวจ

ประชาชน หมายถึง ประชาชนในภาคเหนือ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตเทศบาล มีอายุระหว่าง 15 - 60 ปี ใ้รับการศึกษานอกระบบไม่สูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 และเป็นผู้นอกระบบที่ไม่อยู่ในระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน ขณะทำการสำรวจ

ภาคเหนือ หมายถึง บริเวณที่ประกอบด้วยจังหวัด นครสวรรค์ อุทัยธานี เพชรบูรณ์ พิจิตร.

คำแ่งเพชร ตาก สุโขทัย พิษณุโลก อุตรดิตถ์ แพร่ ลำปาง ลำพูน น่าน เชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน

รายการวิทยุกระจายเสียง หมายถึงรายการที่สถานีวิทยุส่งกระจายเสียงออกอากาศ ซึ่ง
แบ่งเป็น 23 รายการดังนี้

1. รายการข่าวภายในประเทศ
2. รายการข่าวต่างประเทศ
3. รายการข่าวกีฬา
4. รายการข่าวพยากรณ์อากาศ
5. รายการข่าวเหตุการณ์ในท้องถิ่น
6. รายการข่าวเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ
7. รายการทางศาสนา
8. รายการทางการ เมือง
9. รายการส่งเสริมการประกอบอาชีพ
10. รายการเกี่ยวกับสุขภาพ
11. รายการสำหรับเด็ก
12. รายการสำหรับสตรีและแม่บ้าน
13. รายการเกี่ยวกับภาษาและวรรณคดี
14. รายการเกี่ยวกับสารคดีและการท่องเที่ยว
15. รายการเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรม
16. รายการละครวิทยุ
17. รายการเพลงไทยเดิมหรือดนตรีไทย
18. รายการเพลงไทยสากล
19. รายการเพลงสากล
20. รายการเพลงลูกทุ่ง
21. รายการละเล่นพื้นเมือง
22. รายการทนายปัญหาและชิงโชค
23. อื่น ๆ